

Jiří Matuška

Historické milníky Chráněné krajinné oblasti Pálava v letech 1976 až 2016

Budova Správy CHKO Pálava (foto archiv Správy CHKO Pálava)

V roce 2016 si připomínáme 40. výročí existence Chráněné krajinné oblasti (CHKO) Pálava, jediného velkoplošného chráněného území ochrany přírody a krajiny v okrese Břeclav a jednoho ze čtyř velkoplošných chráněných území nacházejících se v Jihomoravském kraji – spolu s Národním parkem Podyjí, CHKO Moravský kras a CHKO Bílé Karpaty (část).

Rok 1976, kdy byla CHKO Pálava vyhlášena, byl pro tehdejší (socialistickou) ochranu přírody docela úspěšným rokem, protože kromě ní byly vyhlášeny další chráněné krajinné oblasti – Kokořínsko, Lužické hory a České středohoří (JATIOVÁ – LAPÁČEK 1978). Vlastnímu vyhlášení a slavnostnímu aktu vyhlášení CHKO Pálava se věnuje jiný příspěvek v tomto sborníku.

Čtyři desetky let existence CHKO Pálava byly z pohledu pracoviště ochrany přírody a krajiny průběžně hodnoceny (MATUŠKA 1991, MATUŠKA 2003, MATUŠKA 2011, DEDEK 2016). V tomto příspěvku bych rád

prostřednictvím komentářů zdůraznil několik zásadních momentů uplynulých let a zhodnotil, jak se ochrana Pálavy vyvíjela a prezentovala. Domnívám se, že třicet let služby na Správě CHKO Pálava – z toho téměř čtvrtstoletí v pozici vedoucího – již dává možnost i oprávněnost takové rekapitulace.

1976–1985

Tuto první etapu jsem schopen hodnotit pouze z doslechu a z vyprávění tehdejších zaměstnanců, zejména prvního vedoucího správy Ing. Františka Mlatečka, posledního vedoucího správy v tomto období pana Jaroslava Žaluda († 2014) a dlouholetého pracovníka organizace pana Jiřího Švadlenky. Správa CHKO sídlila v prvních letech

své existence v domě rodiny Brichtových na Husově ulici čp. 332 v Mikulově, protože zásadní oprava její budovy na Náměstí čp. 18 (dříve Fučíkovo náměstí) byla dokončena až počátkem osmdesátých let minulého století (MATUŠKA 1991). Vcelku velkorysý, avšak účelově strohý projekt rekonstrukce historického domu zpracoval v roce 1973 pražský ateliér SURPMO (Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů). Nové pracoviště správy bylo umístěno ve druhém patře budovy, první patro využívala několik let městská lidová knihovna. V rámci celkové rekonstrukce objektu se podařilo získat k využívání i další prostory – podkroví se upravilo na inspekční pokoje a v samostatně stojící budově ve dvorním traktu objektu se v přízemí vybudovala dílna a sklad a v poschodí služební dvoupokojový byt.

Vybavení pracoviště bylo z dnešního pohledu tristní (MATUŠKA 1991). Tvořily ho dva psací stroje, jeden vysloužilý motocykl, později i gazík a zcela nesourodý nábytek shromážděný z různých jiných pracovišť. Personálně bylo pracoviště správy postaveno na osobním nadšení čtyř pracovníků – Františka Mlatečka, který byl jeho vedoucím, botaničky Jaroslavy Pátkové, strážce Petra Hrdiny a terénního pracovníka Jiřího Švadlenky. Správa byla zařazena pod Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody (KSSPPOP) v Brně, řízené přes odbor kultury KNV. Především tento odbor rozhodoval o všem podstatném na Pálavě, protože zaměstnanci správy v té době pracovali téměř bez kompetencí.

Toto první desetiletí mohu tedy hodnotit jako stav zcela odpovídající společenské a zejména politické situaci dané doby.

1986–1989

Na Správu CHKO Pálava jsem nastoupil v srpnu roku 1986 na místo vedoucího, a to z pozice inspektora ONV Břeclav pro ochranu přírody a krajiny – tedy po dvou letech svého partnerského vztahu k CHKO Pálava a s potenciálem vyplývajícím z orientace v oblasti přírody Břeclavska a její ochrany.

Na počátku tohoto období pro mě měly velký význam hlavně porady na KSSPPOP v Brně u náměstka pro ochranu přírody (Ing. Evžen Eberhard), kde jsem měl možnost poznat svoje kolegy z Moravského krasu (RNDr. Leoš Štefka), Bílých Karpat (Ing. Pavel Kuča), Žďárských vrchů (Ing. Josef Rouš) a Podyjí (Ing. Jaroslav Krejčí) a také se blíže seznámit s územími, která spravovali. Dodnes také přetrvávají přátelské a kolegiální vztahy mezi pracovníky památkové péče a ochrany přírody, garantované ministerstvem kultury.

Pracoviště Správy CHKO Pálava v době mého nástupu tvořili spolu se mnou další tři pracovníci – Jiří Švadlenka, Ing. Josef Trubač, odborník na zemědělskou problematiku, a botanik RNDr. Jaroslav Horňanský. Jeho v krátké době nahradil RNDr. Josef Chytil, který zde z pozice zoologa započal systematické sledování, dnes nazývané monitoring, vybraných živočišných druhů (např. ptáci, netopýři, pavouci) a biotopů (např. lužní les, rybníky). Přivedl do území také další významné odborníky z různých zoologických oborů a akcentováním přírodních kvalit území CHKO Pálava na mezinárodní úrovni se zasloužil o uznání jeho významu formou respektovaných celosvětových projektů (např. Ramsarská konvence, biosférická rezervace UNESCO, mezinárodní ptačí území IBA).

Zázemí správy se v té době spolu s některými organizacemi a dalšími lidmi, především z Brna, výrazně podílelo také na dobrovolnických občanských aktivitách v ochraně přírody (Hnutí Brontosaurus, Akce DNO), na konci roku 1989 se pak angažovalo i politicky při založení Občanského fóra v Mikulově (MATUŠKA 1991).

Druhá polovina osmdesátých let byla dobou, kdy jsme z velké neurovnosti začali budovat fungující pracoviště ochrany přírody a krajiny v očekávání velkých změn.

1990–1993

Na počátku tohoto období proběhlo několik zásadních celospolečenských událostí, které ovlivňují celou českou ochranu přírody v podstatě dodnes, a tyto změny zasáhly i do struktury pálavské ochrany přírody – v roce 1990 vznikl Český ústav ochrany přírody (ČÚOP), pod nějž přešla i Správa CHKO Pálava. Správu posílilo několik dalších pracovníků, jmenovitě to byli Ludmila Pekárková (1990, hospodářka, Ing. Zbyněk Piro (1990, odborník na zemědělskou problematiku), František Michna (1991, lesník), Ing. Stanislava Vrbková (1991, dokumentátorka), Ing. Jiří Danihelka (1992, botanik) a PhDr. Zuzana Štroufová (1993, práce s veřejností), kteří začali rozvíjet svoje agendy. Zejména následná dvanáctiletá botanická práce kolegy Danihelky přinesla Pálavě jednak oprávněný odborný kredit, jednak dodnes využívané zásadní výstupy pro ochránářskou praxi. Naši práci zaštitila nová zákonná norma v podobě zákona ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (MATUŠKA 1992, MATUŠKA 1994), která ukotvila Správu CHKO Pálava jako orgán státní správy, tedy konečně i s oprávněnými pravomocemi. Všichni jsme se tehdy museli naučit tento nástroj používat ku prospěchu ochránářské praxe a nesklouznout při tom k neodůvodněným excesům.

Nečekaným a pro správu překvapivým zjištěním z té doby bylo, že až při „porevolučním úklidu“ na krajském národním výboru se objevil v trezoru tehdejší místopředsdkyně KNV několik let uschovaný dekret UNESCO o ocenění území CHKO Pálava titulem *Biosférická rezervace Pálava*. Vlastní nominaci území CHKO na biosférickou rezervaci připravili již v době před mým nástupem na brněnských akademických pracovištích, především na tehdejší Geografickém ústavu ČSAV (MATUŠKA 2003), a vlastní dekret nese datum 16. 6. 1986 (POVOLNÝ 1987).

Biosférická rezervace Pálava

V osmdesátých letech 20. století byly zpracovány odborné podklady pro zařazení území CHKO Pálava do celosvětové sítě biosférických rezervací UNESCO. Zřizovací dekret Biosférické rezervace (BR) Pálava byl podepsán 16. června 1986 a biosférická rezervace se ztotožnila s územím CHKO Pálava. Všechny povinnosti v rámci programu Člověk a biosféra (MaB), vyplývající z tohoto mezinárodního ocenění, plnila Správa CHKO Pálava, která připravila rozsáhlý projekt financovaný Světovou bankou, jenž byl řešen v letech 1993–1996 a týkal se různých oblastí ochrany přírody. V jeho rámci byla zpracována řada zoologických, botanických a také kulturně-historických studií daného území. V roce 2003 došlo po několikaletých přípravách ke zřízení Biosférické rezervace Dolní Morava, která rozšířila BR Pálava o sousední Lednicko-valtický areál (LVA) a lužní lesy na soutoku Moravy a Dyje. Dnes je území CHKO Pálava její součástí.

Další podstatnou aktivitou z počátku devadesátých let, vycházející z dlouholetých předchozích idejí, záměrů a přání, bylo rozšíření CHKO Pálava. Již původní materiály připravované v roce 1976 uvažovaly o spojení územní ochrany Pálavy a sousedního Lednicko-valtického areálu, nakonec se však realizovalo – údajně pro zásadní nesouhlas starosty obce Lednice – pouze zmenšené vymezení, platné do dnešní doby. Nyní nově připravená varianta byla ovšem ještě velkorysejší, a to na základě nových poznatků a také společenských vztahů a mezinárodních vazeb na sousední Rakousko (MATUŠKA 1993). K Pálavě měla být připojena nejen již zmíněná krajina mezi Lednicí a Valticemi, ale i navazující důležitá část lužních lesů mezi Břeclaví a Lanžhotem v oblasti soutoku řek Dyje a Moravy. Přestože byl návrh ministerstvem životního prostředí v roce 1992 dokonce rozeslán k připomínkám dotčeným obcím, nebyl nikdy dotažen do konce.

A ještě jedna událost by k tomuto období měla být vzpomenu. V roce 1993, dne 3. listopadu, navštívil Břeclavsko prezident Václav Havel. Přijel do Mikulova a odpolední pobyt zde mu zpestřil přechod Svatého kopečku, při němž jsme ho doprovázeli se starostou Mikulova Ing. Tomášem Zejdou a přednostou Okresního úřadu v Břeclavi Mgr. Jiřím Pavlovem. Absolvovali jsme trasu křížové cesty podél kapliček a zažili jsme kromě příjemného rozhovoru s panem prezidentem i nečekané vyrušení, když zpoza jedné z nich vystoupil občan, který se naštěstí chtěl s panem prezidentem jen osobně pozdravit, takže ochranka zasahovat nemusela. Pro nás bylo velikým zážitkem i to, jak se pan prezident živě zajímal o historii místa a o ochranu přírody Svatého kopečku.

Toto období bych mohl charakterizovat jako převratných pět let s velkými změnami a dalším očekáváním.

Návštěva prezidenta Václava Havla a cesta na Svatý kopeček 3. listopadu 1993. Pana prezidenta doprovázeli: (zleva) Jiří Matuška (vedoucí Správy CHKO Pálava), Jiří Pavlov (přednosta OÚ Břeclav), Jiří Večeřa (tajemník OÚ Břeclav), Tomáš Zejda (starosta Mikulova) (foto archiv Správy CHKO Pálava)

1994–1996

Doba mezi lety 1994–1996 byla pro Pálavu velmi zajímavá především jejím začleněním do Světového programu ochrany životního prostředí *Global Environment Facility* (GEF), spravovaného Světovou bankou (CHYTILOVÁ 1994). Napomohlo tomu především mezinárodní ocenění území jako biosférické rezervace. Nemalé prostředky – dva miliony dolarů – na podporu projektů biologické rozmanitosti v České republice získaly spolu s Pálavou další dvě biosférické rezervace v příhraničních oblastech, a to Krkonošský národní park a Národní park Šumava. Pro oblast Pálavy byly schváleny tři projekty. Nejrozsáhlejší, situovaný i mimo území CHKO byl projekt *Obnova pálavských mokřadů*, řešící revitalizaci nivy v NPR Křivé jezero (PAVLOV 1995) a dále území po toku řeky Dyje až po oblast Soutoku na Břeclavsku (KÁŇA 1996). Potřeba revitalizace lužní

krajiny podél řeky Dyje po výstavbě Vodního díla Nové Mlýny, které výrazně negativně ovlivnilo vodní režim krajiny, je i nyní aktuální, bohužel je prováděna pouze dílčími a nesystémovými opatřeními.

Světový program ochrany životního prostředí GEF

GEF vznikl v roce 1991 jako pilotní program Světové banky pro ochranu životního prostředí a pro prosazování udržitelného rozvoje. Jeho úkolem je poskytování dotací a grantů na projekty v rozvojových zemích a zemích s přechodnou ekonomikou. Podrobnosti: www.mzp.cz/cz/globalni_fond_zivotního_prostredi

Druhý podpořený projekt umožnil zřízení moderní muzejní expozice v budově Správy CHKO v Mikulově. Expozici přibližující faunu a flóru Pálavy, věnovanou spisovateli a milovníku jihomoravské přírody Jaromíru Tomečkovi, několik let využívalo pro svoji činnost Centrum ekologické výchovy (CEV) Pálava. Kvůli krizi v podpoře nevládních ochrannářských sdružení v následujících letech se však tuto expozici nepodařilo udržet a byla bez náhrady zrušena.

Naopak poslední podpořený projekt – zavedení systému biologické ochrany révy vinné na území CHKO a BR Pálava – se velmi úspěšně následně sám rozvinul do samostatného udržitelného programu. Projekt *Biologizace vinohradnictví na území CHKO Pálava* připravil mikulovský rodák Ing. Milan Hluchý a realizoval se svou firmou Biocont Laboratory (www.biocont.cz) sídlící v Brně. Dnešní vinařské podniky v CHKO Pálava téměř úplně zásady a opatření vyplývající z tohoto projektu respektují a provádějí; v posledních letech se pravidelně koná v Mikulově mezinárodní konference VINOENVI (www.vinoenvi.cz), zaměřená na ekologické vinohradnictví a produkci vín. Šetrné ošetřování vinic je dnes vnímáno skoro jako samozřejmost, protože má prokázaný pozitivní dopad i na kvalitu a prodejnost koncového produktu – vína. To, že se vše zrodilo u ochrany přírody, je potřeba občas připomenout.

Menší část finančních prostředků z projektu GEF byla využita i na dovybavení pracoviště Správy CHKO Pálava, na studijní pobyt pracovníků CHKO v národních parcích USA, na podporu vědeckého výzkumu území a k podpoře vydání v českých podmínkách unikátního souboru sborníků Masarykovy univerzity FOLIA, souhrnně popisujících diverzitu živočichů na území CHKO Pálava a jejího širšího okolí (návrh rozšířené CHKO Pálava).

V návaznosti na tento několikaletý projekt se na konci roku 1996, 12. a 13. prosince, uskutečnil odborný seminář *Výchova k ochraně přírody a krajiny v chráněných krajinných oblastech České republiky*, jehož součástí bylo slavnostní otevření výše zmíněné expozice v budově Správy CHKO Pálava.

V tomto období se také začala uskutečňovat dodnes fungující řízená péče (tzv. management) o maloplošná zvláště chráněná území (rezervace) v CHKO Pálava. Ta většinou nahrazuje dřívější tradiční hospodaření místních obyvatel, jakým bylo kosení trávy, pasení dobytka či vyřezávky keřů. Například v letech 1993–1996 byl tento management zajištěn částkou cca 1,2 milionů Kč (MATUŠKA – ŠVADLENKA 1996), v pozdějších letech oscilovala od statisiců až po několik milionů a ani doposud není zaručena jistota té nejpotřebnější sumy.

V roce 1995 byl ČÚOP rozdělen na Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR), pod níž spadala i správa jeskyní, a Správu chráněných krajinných oblastí ČR (od roku 2003 Správa ochrany přírody – SOP), do jejíž struktury byla zařazena i Správa CHKO Pálava.

V roce 1996 se také po dlouhých předchozích jednáních s Lesy ČR podařilo zrušit letitou oboru Pálava v NPR Děvín, a ukončit tak problematický chov nežádoucích koz bezoárových a muflonů.

Tyto roky lze považovat za dobu, kdy se Pálava dostala na špici české ochrany přírody a krajiny.

Expozice Správy CHKO Pálava zbudovaná v roce 1996 z podpory projektu GEF Světové banky – dioráma vápencového bradla (foto archiv Správy CHKO Pálava)

Odborný seminář k 20. výročí CHKO Pálava a k ukončení projektu GEF Světové banky, konaný na mikulovském zámku ve dnech 12. a 13. prosince 1996. Zleva náměstek ředitele Správy CHKO ČR Jan Mocek, Petr Roth z MŽP, náměstek ministra ŽP Aleš Šulc, vedoucí Správy CHKO Pálava Jiří Matuška (foto archiv Správy CHKO Pálava)

1997–2000

Roku 1997 se z jedné dosavadní místní mikulovské organizace Českého svazu ochránců přírody oddělily dvě nové, z nichž jedna – ZO ČSOP Pálava – se profilovala spíše k odborné činnosti a k zajištění řízené péče a údržby (managementu) jednotlivých rezervací, druhá – ZO ČSOP Centrum ekologické výchovy (CEV) Pálava – se věnovala výchově, osvětě a vzdělávání v ochraně přírody a životního prostředí. K zakládající pracovníci RNDr. Dagmar Chytilové se postupně dle finančních možností připojili další dva kolegové, především však v roce 1998 PhDr. Eva Řezáčová, která CEV vedla nakonec téměř sama až do roku 2011, kdy došlo k výraznému útlumu v jeho činnosti. Centrum ekologické výchovy Pálava za dobu zhruba 15 let zanechalo v CHKO výraznou stopu, protože svoji činnost velmi úzce koordinovalo se Správou CHKO – částečnými pracovními úvazky, smlouvami na finanční podporu nebo konkrétní spoluprací s jejími pracovníky. Z činnosti CEV se výrazně profilovaly jarní Dny Země (22. 4.) konané v centru Mikulova, spojené s dětskou výtvarnou a literární soutěží (Zelené pero Jaromíra Tomečka) a krmením Hliníkožrouta a Bateriožrouta (sběr hliníku a baterií). Výrazně se CEV podílelo také na školní ekologické výchově (výukové programy, semináře pro učitele) a na osvětě veřejnosti v ochraně přírody (přednášky). Zázemí našli pracovníci CEV v prvním patře budovy správy a využívali zde vytvořenou přírodovědnou expozici, později působili v jejím přízemí. Ukončení aktivity CEV Pálava je spojeno s ekonomickou krizí v první dekádě tohoto století a s nezájmem ministerstva životního prostředí podporovat aktivity podobně zaměřených organizací; obnovit činnost centra se již nepodařilo.

CEV Pálava výrazně doplnilo práci Správy CHKO Pálava o aktivity, kterým se pracovníci správy nemohli intenzivněji věnovat; ze spolupráce obou organizací vzniklo funkční moderní pracoviště ochrany přírody.

Konference k 25. výročí CHKO Pálava na mikulovském zámku 7.–9. listopadu 2001, zleva poslanec Libor Ambrozek, předseda ČNK MAB Jan Květ, náměstek ministra ŽP Josef Běle, ředitel Správy chráněných krajinných oblastí ČR František Pelc, vedoucí Správy CHKO Pálava Jiří Matuška (foto archiv CHKO Pálava)

2001

K 25. výročí vyhlášení CHKO Pálava se správa rozhodla uspořádat konferenci s názvem *Pálava na prahu třetího tisíciletí*. Konala se ve dnech 7.–9. listopadu 2001 na zámku v Mikulově a příspěvky pracovníků správy a dalších externích spolupracovníků, které zde zazněly, byly shrnuty ve sborníku, jež správa pod redakcí botanika Ing. Jiřího Danihelky vydala v roce 2003 (DANIHELKA 2003). Součástí konference byla i terénní exkurze na zásadní místa území CHKO Pálava.

Uspořádání konference a vydání sborníku, za kolektivní součinnosti všech pracovníků správy, důstojně završilo čtvrtstoletí existence CHKO Pálava.

2002–2004

V roce 2002 byla zahájena jednání se zástupci Armády ČR o možném odstranění právně nelegitimních objektů u vysílače Děvín v NPR Děvín, které vojsko několik desítek let využívalo k zajištění vojenského spojení, především v leteckém provozu. Byla připravena likvidace ubytovny vojenské roty a dvou budov s pracovišti rádiové obsluhy a především pak odvoz materiálu ze zbouraných budov a také železných stožárů souvisejících s objektem vysílače Českých radiokomunikací. Ze strany ochrany přírody bylo nakonec v roce 2003 vydáno patřičné rozhodnutí formou výjimky k povolení likvidace objektů a zejména pro zajištění odvozu materiálu prostřednictvím vrtulníkového leteckého mostu k vhodné ploše u obce Perná. Zde se vše skladovalo, roztřídilo a po přeložení odvezlo na určenou skládku odpadů. Bezproblémová likvidace se díky vstřícnému přístupu armády uskutečnila v několika málo dnech v srpnu 2004.

Příběh biosférické rezervace (BR) a Pálavy se od roku 1986 posunul i do nového tisíciletí. Původní záměr provázanosti zvětšené CHKO Pálava a nově vymezené BR na větším území se ale nepodařilo zrealizovat. Představa BR se západní hranicí totožnou s hranicí CHKO Pálava vedenou po silnici z Mikulova na Brno a s východní hranicí zahrnující až archeologický areál u Mikulčic a v ní začleněná CHKO zahrnující Pálavu, Lednicko-valtický areál a Soutok byla opět pro některé zájmové skupiny nebo samosprávy obcí neprůchodná. Svou roli zde zřejmě sehrály i politické tlaky. Jako jistá úlitba, nevyužívající však legislativou zaštitěné právní zázemí, nakonec vznikl nominační projekt pro nově vymezenou Biosférickou rezervaci Dolní Morava (ČUPA 2006). Jmenovací dekret z 15. 9. 2003 převzala k tomu účelu zřízená obecně prospěšná společnost Biosférická rezervace Dolní Morava (OPS), která tak naplnila zcela nový model správy území BR v České republice. Moje působení ve správním radě OPS bylo nakonec po uzavření jednoho volebního období ukončeno. CHKO Pálava je tedy asi čtvrtinovým segmentem biosférické rezervace Dolní Morava, oproti zbytku území ale vybaveným jasně danými zákonnými kompetencemi. Je možné, že se tento příběh nakonec podaří opět vrátit k původnímu záměru, nikdo dnes ovšem neví, kdy a zda se tak vůbec stane.

K roku 2004 se i v ochraně přírody objevily nové skutečnosti, které zohlednily politickou a společenskou situaci ve státě, spojenou se vstupem České republiky do Evropské unie. Pracovníci správy podle metodických pokynů MŽP převzali k vymezeným územím v tzv. panonské oblasti návrhy území a lokalit soustavy *Natura 2000* (VALÍČKOVÁ 2005). Vcelku nepřehledný proces, zahájený dodnes diskutovaným a od veřejnosti kritizovaným „předjednáním“ nakonec skončil vládním vyhlášením území *Natura 2000* v CHKO Pálava. Přesněji tak vznikla jedna ptačí oblast (PO) – Ptačí oblast Pálava, totožná svým vymezením s CHKO Pálava – a celkem osm evropsky významných lokalit (EVL), převážně se kryjících s územími zajištěnými národní legislativou (národní přírodní rezervace, přírodní rezervace). S tím se však zvýšila i nezbytná administrativa pracoviště ve formě vydávání stanovisek pro různé záměry situované do PO nebo EVL.

V těchto letech se Pálava zbavila jedné letité zátěže, vojenských objektů, v NPR Děvín; biosférická rezervace začala žít dál svým samostatným životem a Natura 2000 potvrdila mezinárodní význam CHKO Pálava.

Natura 2000

Natura 2000 je soustava chráněných území, které podle jednotných principů vytvářejí všechny státy Evropské unie. Cílem této soustavy je zabezpečit ochranu těch druhů živočichů, rostlin a typů přírodních stanovišť, jež jsou z evropského pohledu nejcennější, nejohroženější, vzácné či omezené svým výskytem jen na určitém oblast (endemické). Vytvoření soustavy Natura 2000 ukládají dva nejdůležitější právní předpisy EU na ochranu přírody:

- 1) směrnice 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků („směrnice o ptácích“)
- 2) směrnice 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin („směrnice o stanovištích“)

Na základě směrnice o ptácích jsou vyhlašovány ptačí oblasti (PO) za účelem ochrany ptáků a podle směrnice o stanovištích pak evropsky významné lokality (EVL) za účelem ochrany přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Dohromady ptačí oblasti a evropsky významné lokality tvoří soustavu chráněných území Natura 2000. Požadavky obou směrnic jsou implementovány do národní legislativy zejména prostřednictvím zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů.

2006–2011

V roce 2006 proběhla v reakci na nové územní uspořádání státu a environmentální povinnosti člena Evropské unie další strukturální změna, když byly AOPK ČR a SOP spojeny do jedné instituce pod staronovým názvem Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. V této struktuře měla Pálava jako orgán státní správy pozici samostatného oddělení s názvem Správa CHKO Pálava (Ambrozek 2006, PELC 2006).

V tomto roce se Správa CHKO Pálava také opět připomněla kulatým výročím existence CHKO. Třicet let doby jejího trvání bylo tématem pracovního semináře uskutečněného v Dolních Dunajovicích v Domě Dr. Karla Rennera. Ve spolupráci s Centrem ekologické výchovy Pálava ZO ČSOP 56/15 (CEV) a DSO Mikroregion Mikulovsko uspořádala 30. listopadu 2006 pracovní, vzdělávací a informační setkání se zástupci obcí z Mikroregionu Mikulovsko a s dalšími partnery. Přednášky pracovníků správy a CEV se týkaly nejruznějších témat – druhová ochrana fauny a flóry CHKO Pálava, chráněná území a ochrana přírody v CHKO Pálava, NATURA 2000 a Správa CHKO Pálava, management chráněných území, ekologická výchova a osvěta v regionu.

V těchto letech gradovala velmi nešťastná kampaň proti ochraně přírody (respektive Správě CHKO Pálava) ze strany nájemce a provozovatele rybníkářského hospodaření na Lednických rybnících (NPR). Firma APH – rybníky, s. r. o., prostřednictvím svého jednatele Ing. Otto Vaďury mediálně nevybíravě kritizovala správu za špatné podmínky pro své hospodaření. Vinila z nich správu, přestože smlouvu, v níž byly řešeny zejména ekonomické vztahy, s ní uzavíralo vedení AOPK ČR z Prahy. Proto byly v Lednici uspořádány dva odborné semináře (5. června 2008 a 15. května 2009), které měly osvětlit skutečný stav a hlavně záměry ochrany přírody z pohledu ekonomiky a současně měly informovat o přírodovědných skutečnostech a ochrannářských záměrech. Výsledky s částečným letněním rybníka Nesyt, provedeným v roce 2007, prokázaly pozitivní vlivy třeba v hnízdění bahňáků nebo ve výskytu vzácných rostlin na obnaženém dnu rybníka (MACHÁČEK 2013).

Správa CHKO Pálava byla v tomto období stabilizovaným a odborně fungujícím pracovištěm české státní ochrany přírody.

Seminář k Lednickým rybníkům v Lednici (5. června 2008), v čele zleva Jiří Matuška, Přemysl Heralt a Ondřej Vítek na tiskové konferenci (foto archiv Správy CHKO Pálava)

2012–2014

Po několika předchozích letech „krizové situace“ nejen v české společnosti a ekonomice, ale i ve státní ochraně přírody, obnášející různá úsporná opatření, byla po 26 letech relativně samostatné působnosti Správa CHKO Pálava (transparentně vystupující vůči veřejnosti) začleněna do nové organizační struktury AOPK ČR. K počátku roku 2012 došlo ke spojení s Krajským střediskem (KS) Brno (vedoucí Ing. Stanislav Koukal), které bylo taktéž samostatným oddělením AOPK ČR. Toto trochu překvapivé spojení dvou pracovišť od sebe vzdálených 50 km – přičemž se nabízelo spojení s bližší správou CHKO Moravský kras – zřejmě reagovalo na regionální politickou situaci, a ukončilo tak moje dlouhodobé působení vedoucího Správy CHKO Pálava.

Pracoviště Správy CHKO Pálava vstoupilo do nové etapy s personální i manažerskou nejasností, ale se zvyšujícími se nároky na administrativní práci.

2015

V roce 2015 došlo k další restrukturalizaci AOPK ČR, v jejímž důsledku ke stávající struktuře z roku 2012 – Správa CHKO Pálava a krajské středisko Brno – byla přičleněna i Správa CHKO Moravský kras a vzniklo Regionální pracoviště (RP) Jižní Morava s administrativním sídlem v Brně (PELC – HŮLKOVÁ 2015). Zde se nabízí odkaz na začátek tohoto příspěvku k roku 1976 (Správa CHKO Pálava součástí KSSPPOP Brno s řízením z KNV Brno) s konstatováním, že jde o podobenství s návratem k řízení z krajské úrovně a že se tak kruh uzavírá. Nově byla vytvořena pozice ředitele Regionálního pracoviště, jímž se stal Ing. Stanislav Koukal, a na úrovni Správy CHKO Pálava byl ustanoven vedoucí oddělení, a to Mgr. Jiří Kmet. Současně s touto změnou také přišla Správa CHKO Pálava o pozici samostatného správního orgánu, získanou v porevoluční době (1992), když se správním

orgánem stala Agentura ochrany přírody a krajiny ČR s celorepublikovou působností (PELC – HŮLKOVÁ 2015). Toto nové právní postavení správy ještě podpořil tzv. změnový zákon (č. 250/2014 Sb.), tedy zákon o státní službě. Pracovníci Správy CHKO Pálava se tím většinou stali rady a vrchními rady (PELC – HŮLKOVÁ 2015).

V nynějším pokračování své existence se Správa CHKO Pálava stala součástí nové celostátní struktury ochrany přírody, s ukotvením své pozice v rámci Regionálního pracoviště.

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR)

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR je organizační složkou státu dle § 3 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, v platném znění. Je zřízena s účinností od 1. 1. 2015 zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění. Agentura je správním úřadem ve smyslu čl. 79 odst. 1 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky. Územní působnost Agentury se vztahuje na celou Českou republiku. Podrobnosti: www.ochranaprirody.cz

2016

Nynější rok byl ze strany Správy CHKO Pálava veden jednoznačně v duchu připomenutí 40. výročí vyhlášení CHKO Pálava. Kalendář různých aktivit a akcí obsahoval následující položky:

Hlavní aktivity	Termín
Fotografická soutěž o nejlepší snímky Pálavy	1. 2. – 30. 9. 2016
Výstava obrazů PaedDr. Jarmily Červené v Galerii Konvent v Mikulově	1.–30. 4. 2016
<i>Pálavský den</i> na hřišti v Klentnici s komentovanými vycházkami do terénu	7. 5. 2016
Uspořádání znalostní soutěže pro žáky škol z CHKO Pálava	25. 5. 2016
Výstava vítězných fotografií soutěže <i>Příroda Pálavy</i> v Galerii Konvent	16.–30. 9. 2016

Výběr z dalších aktivit	
Vydání speciální turistické známky s logem CHKO ke 40. výročí existence CHKO Pálava • Výroba speciálního turistického razítka • Vydání plakátu ke 40. výročí • Samostatná stránka věnovaná výročí na www.palava.nature.cz • Seriál článků k výročí v Mikulovském zpravodaji a článek do časopisu Ochrana přírody • Příspěvky do sborníku Regionálního muzea v Mikulově RegioM 2016 věnovaného speciálně výročí CHKO Pálava	
Vysazení stromu ke 40. výročí existence CHKO Pálava	18. 3. 2016
Zasedání starostů DSO Mikulovsko (s exkurzí v rakouském příhraničí a v PR Turolde)	5. 5. 2016
Společné setkání strážce ochrany přírody SCHKO Pálava a SCHKO Moravský kras	15.–17. 7. 2016

Po několika letech bez obsazené pozice botanika na Správě CHKO Pálava byla ke konci roku přijata botanička (Mgr. Helena Prokešová), která by měla navázat na dřívější působení Ing. Jiřího Danihelky.

Zdá se, že se i s novým začleněním pracoviště v rámci struktury AOPK ČR podařilo pozitivně vstoupit do povědomí široké místní veřejnosti.

Výsadba dubu ke 40. výročí existence CHKO Pálava pracovníky Správy CHKO v NPR Tabulová 18. března 2016; zleva stojící Vlastimil Sajfrt, Jiří Matuška, František Foltýn a Lenka Rabušicová, dole Jiří Kmet (foto archiv Správy CHKO Pálava)

Personální obsazení Správy CHKO Pálava

Na závěr předkládám seznam všech (doufejme) pracovníků Správy CHKO Pálava, kteří zde od založení CHKO působili. Bohužel přes velkou snahu se nepodařilo u některých pracovníků zaměstnaných zde v dřívější době dohledat přesné personální údaje. Záznam vytištěný tučně označuje pracovníky, kteří jsou k termínu zpracování tohoto příspěvku zaměstnanci AOPK ČR na Správě CHKO Pálava.

Seznam pracovníků Správy CHKO Pálava (1976–2016)

Jméno	Zaměstnán od–do	Pracovní zařízení
Bajko Luděk	1. 10. 1998 – 30. 4. 2007	terénní pracovník
Bartoš Jaromír	1. 1. 1995 – 29. 2. 2000	informatik
Bartošová Anežka	26. 1. 2009 – 31. 5. 2010	botanička
Buřival Jan	1. 8. 1977 – 31. 8. 1981	vedoucí
Cenek Radim	1. 10. 2000 – 31. 8. 2001	informatik
Danihelka Jiří	11. 12. 1992 – 30. 9. 2004	botanik
• Dedek Pavel	od 1. 10. 2007	zoolog
Dubravec Martin	1. 1. 1998 – 31. 8. 1998	lesnická problematika
Filipová Lucie	18. 5. 2009 – 31. 1. 2010	stavební problematika
• Foltýn František	od 1. 11. 2007	management MZCHŮ (nelesní dřeviny)
Hanáčková Miroslava	1. 9. 2000 – 31. 5. 2002	zemědělská problematika
Herald Přemysl	1. 8. 2004 – 31. 7. 2015	vodohospodářská problematika
Hornánský Jaroslav	1. 4. 1983 – 31. 3. 1987	botanik
Hrádek Dalimil	1. 1. 2003 – 31. 12. 2003	informatik
Hrdina Petr	30. 6. 1975 – 30. 9. 1981	strážce
Hrych Jan	15. 6. 2007 – 31. 10. 2010	terénní pracovník
Hudcová Jana	1. 10. 1991 – 13. 9. 1992	stavební problematika (praktikantka)
Chytil Josef	1. 8. 1987 – 30. 9. 2007	zoolog
Chytilová Dagmar	1. 5. 1997 – 31. 12. 2002	ekovýchova
Jílek Jan	16. 2. 1976 – 31. 10. 1976	?
Juřica Jan	1. 2. 2010 – 31. 12. 2011	botanik
Kadlík Lubomír	1. 8. 2004 – 31. 7. 2005	lesnická problematika
Kašík Antonín	10. 5. 1977 – 31. 10. 1979	strážce
Klimovič Petr	1. 2. 1995 – 31. 8. 1998	terénní pracovník
• Kmet Jiří	od 1. 2. 2001	informatik, vedoucí
• Körberová Květoslava	od 1. 6. 1996	stavební problematika
Krátký Ivo	1. 12. 1990 – 31. 8. 1992	ekovýchova
Martínek Ivan	15. 6. 2002 – 30. 6. 2003	terénní pracovník
• Matuška Jiří	od 1. 8. 1986	vedoucí, zástupce vedoucího
Michna František	1. 5. 1991 – 31. 1. 1995	lesnická problematika
Miklín Jan	1. 2. 2010 – 31. 10. 2010	geograf
Mlateček František	1. 6. 1975 – 30. 6. 1977	vedoucí
Pátková Jaroslava	1. 8. 1975 – 29. 12. 1982	botanička
Pavlov Igor	1. 1. 1992 – 31. 8. 1997	lesnická problematika
Pekárková Ludmila	1. 7. 1990 – 31. 7. 1994	hospodárka
Peřinová Vladimíra	1. 11. 1995 – 30. 6. 2000	zemědělská problematika

Píro Zbyněk	1. 5. 1990 – 31. 3. 1995 1. 6. 2002 – 28. 2. 2006	zemědělská problematika
Pivoda Josef († 2016)	1. 7. 1999 – 14. 3. 2008	lesnická problematika
Procházková Lenka	1. 9. 1997 – 31. 8. 1998	ekovýchova
• Prokešová Helena	od 1. 12. 2016	botanika
• Rabušicová Lenka	od 1. 3. 2006	zemědělská problematika
Remo Jiří	1. 10. 1991 – 31. 12. 1991	stavební problematika
• Riedl Vladan	od 14. 9. 2005	lesnická problematika
Řezáčová Eva	1. 9. 1998 – 30. 6. 1999 1. 10. 2004 – 31. 12. 2012	ekovýchova
• Sajfrt Vlastimil	od 1. 9. 2008	Natura 2000
Sedláček Vojtěch	14. 9. 2005 – 31. 8. 2009	botanik
• Součková Marta	od 1. 8. 1994	hospodářka
Štroufová Zuzana	1. 5. 1993 – 30. 6. 1994	ekovýchova
Šumberová Kateřina	1. 2. 1996 – 31. 5. 1996	botanika
Švadlenka Jiří	1. 1. 1978 – 19. 7. 2000	terénní pracovník
Švec Zdeněk	1. 4. 1995 – 30. 6. 1995	zemědělská problematika
Trubač Josef	1. 4. 1982 – 30. 9. 1987	zemědělská problematika
Valíčková Ivana	1. 2. 2004 – 31. 8. 2008	Natura 2000
Vrbková Stanislava	1. 12. 1991 – 31. 5. 1996	dokumentátorka
Zpurný Filip	1. 8. 2004 – 28. 2. 2005	botanik
Žalud Jaroslav († 2014)	1. 9. 1978 – 31. 10. 1981 16. 11. 1981 – 31. 8. 1985	vedoucí
Ženatá Michaela	1. 4. 2005 – 30. 5. 2005	botanika

Závěr:

Čtyřicet let je pro člověka zhruba polovina života. Co znamená čtyřicet let v životě CHKO? Dětství, pubertu nebo snad zralý věk? To není lehké odhadnout, jak nakonec vyplývá i z tohoto příspěvku. V době vyhlášení CHKO, kdy vše chtěl řídit a garantovat stát, se mohlo zdát, že jde o status neměnný a nezrušitelný. Zhruba po třinácti letech fungování CHKO se tato vynucená jistota změnila v celkové nadšení pro ochranu přírody, odpovídající převratným společenským změnám. To potom zase postupně vyprchávalo, jak se měnila společnost a jak se vracely (anebo nově nabývaly) majetky a vytvářely v krajině nové vztahy k nim. Většinou se to týkalo pozemků spojených s možnostmi ekonomické prosperity a příroda a krajina byla zas až na některém z posledních míst. Také světová ekonomická krize z počátku tohoto tisíciletí se v ochraně přírody projevila stejně negativně, obdobně jako nabubřelé politické tlaky zcela ignorující zájmy chráněných území. V kontextu s historickým vývojem se negativní působení společnosti na přírodu Pálavy a jejího okolí projevilo vícekrát (KORDIOVSKÝ 2003), vždy se však po uzavření dané etapy podařilo přírodu navrátit do jakéhosi přijatelného stavu. Již v době před vyhlášením CHKO vyústily snahy o ochranu přírody Pálavy a okolí v těchto několik ochrannářských zlomových momentů:

- výnos Státního pozemkového úřadu č. 160383/29-1/2 z 20. 2. 1930 s podmínkami podle § 20 přídelového zákona k provádění ochrany Dietrichsteiny,

- vyhláška Okresní správní komise Mikulov ze dne 10. 5. 1946 č. 8963/1-VII k vyhlášení přírodních botanických rezervací,
- zákon č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody a vyhlášení státních přírodních rezervací.

Nakonec pak výnosem Ministerstva kultury ČSR č. j. 5790/76 ze dne 19. 3. 1976 byla zřízena CHKO Pálava. Od této doby uplynulo čtyřicet let, které však není možno hodnotit nějakým jednoznačným závěrem. Pohledů na konkrétní události je vždy více, ať už se to týká hodnotících subjektů a jejich zájmů v dané době, nebo délky časového odstupu, v němž se příčina-následek může projevit. Lze si proto přát, aby ekonomické zájmy spojené s intenzifikací zemědělské výroby a např. i turistické nebo stavební aktivity nepřevládly nad zájmy a potřebami ochrany přírody a krajiny, a nenavodily tak v území nevratné negativní změny. Už nyní se třeba projevuje výrazné navýšení plochy vinic na úkor orné půdy a někde i ostatních ploch. V jednotlivých obcích se rozšiřují plochy určené k zástavbě. Také stále narůstají počty pěších i cyklistických turistů na Pálavě, negativně ovlivňujících stav přírody. Lze jen doufat, že se tento proces nakonec zastaví a dojde opět k pozitivnímu obratu ve prospěch přírody. To už ale zřejmě bude hodnotit třeba za dalších deset let někdo jiný.

Dnes, na konci roku 2016, je však Pálava stále krásná a přírodovědně velmi kvalitní a atraktivní, prostě fešná „čtyřicítka“.

Děkuji Mgr. Jiřímu Kmetovi, současnému vedoucímu Správy CHKO Pálava, za přečtení textu a kritické připomínky k němu. Děkuji také paní Motýlové (personalistka AOPK ČR) a paní Pechové (personalistka NPÚ ČR) za spolupráci při dohledávání údajů o zaměstnání jednotlivých pracovníků Správy CHKO Pálava.

Poznámka:

Autor by také rád požádal čtenáře, kteří mají doma jakékoliv fotografie z dřívější doby spojené s prací Správy CHKO Pálava a jejími pracovníky, aby je laskavě poskytli současné Správě CHKO Pálava k nahlédnutí a zhotovení kopií pro dokumentaci.

Literatura:

- AMBROZEK, L. 2006: Vážené kolegyně, vážení kolegové, Ochrana přírody, roč. 61, č. 2, s. 33–34.
- ČUPA, P. 2006: Biosférická rezervace Dolní Morava, RegioM. Sborník Regionálního muzea v Mikulově, roč. 2006, s. 9–14.
- DANIHELKA, J. (ed.) 2003: Pálava na prahu třetího tisíciletí, Mikulov, s. 138.
- DAMOHOŘSKÝ, M. 2006: Padesát let od přijetí prvního českého zákona o ochraně přírody, Ochrana přírody, roč. 61, č. 6, s. 161–162.
- DEDEK, P. 2016: Čtyři křížky pro Pálavu, Ochrana přírody, roč. 71, č. 3, s. 10–15.
- HLUCHÝ, M. 1996–1997: Zavedení systému trvale udržitelného vinohradnictví ve vinicích pod Pálavou, RegioM. Kulturně-vlastivědná revue okresu Břeclav, roč. 1996–1997, s. 11–15.
- HLUCHÝ, M. – LAŠTŮVKA, Z. – POSPÍŠIL, Z. 2010: Význam ekologického vinohradnictví pro ochranu přírody a krajiny, RegioM. Sborník Regionálního muzea v Mikulově, roč. 2010, s. 4–23.
- CHYTILOVÁ, D. 1994: Pálava Světovou banku zajímá, RegioM. Zpravodaj Regionálního muzea v Mikulově, roč. 1994, s. 67–69.
- JATIOVÁ, M. – LAPÁČEK, V. 1978: Chráněná krajinná oblast Pálava, Živa, roč. 26, č. 1, s. 15–16.
- KÁŇA, K. 1996–1997: Revitalizace v lužních lesích Břeclavska, RegioM. Kulturně-vlastivědná revue okresu Břeclav, roč. 1996–1997, s. 6–10.
- KORDIOVSKÝ, E. 2003: Společensko-historický a hospodářský vývoj krajiny v okolí Pálavy, in: Pálava na prahu třetího tisíciletí (ed. J. Danihelka), Mikulov, s. 13–26.

- MACHÁČEK, P. 2012: Vliv letnění na výskyt ptáků na příkladu rybníka Nesytu, RegioM. Sborník Regionálního muzea v Mikulově, roč. 2012, s. 23–32.
- MATUŠKA, J. 1991: CHKO Pálava – současná situace a výhled po 15 letech od vyhlášení ochrany, Památky a příroda, roč. 16, č. 7, s. 417–420.
- MATUŠKA, J. 1992: Biosférická rezervace Pálava a její další možnosti vývoje, RegioM. Zpravodaj Regionálního muzea v Mikulově, roč. 1992, s. 19–20.
- MATUŠKA, J. 1993: Proč rozšíření CHKO Pálava, RegioM. Zpravodaj Regionálního muzea v Mikulově, roč. 1993, s. 31–34.
- MATUŠKA, J. 1994: Ochrana přírody v novém, RegioM. Zpravodaj Regionálního muzea v Mikulově, roč. 1994, s. 70.
- MATUŠKA, J. 2003: Dvacet pět let chráněné krajinné oblasti Pálava, patnáct let biosférické rezervace Pálava, in: Pálava na prahu třetího tisíciletí (ed. J. Danihelka), Mikulov, s. 11–12.
- MATUŠKA, J. – JUŘICA, J. – DEDEK, P. 2011: CHKO Pálava – Klenot jižní Moravy, Ochrana přírody, roč. 66, č. 3, s. 2–6.
- MATUŠKA, J. – ŠVADLENKA, J. 1996–1997: Management zvláště chráněných území v Chráněné krajinné oblasti a Biosférické rezervaci Pálava v letech 1993–1996, RegioM. Kulturně-vlastivědná revue okresu Břeclav, roč. 1996–1997, s. 32–35.
- PAVLOV, I. 1995: Opatření k zabezpečení odpovídajícího vodního režimu v NPR Křivé jezero, RegioM. Zpravodaj Regionálního muzea v Mikulově, roč. 1995, s. 95–96.
- PELC, F. 2006: Šance pro ochranu přírody, Ochrana přírody, roč. 61, č. 4, s. 97–98.
- PELC, F. – HŮLKOVÁ, J. 2015: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR v novém kabátě, Ochrana přírody, roč. 70, č. 1, s. 26–29.
- POVOLNÝ, F. 1987: CHKO Pálava čtvrtou biosférickou rezervací v ČSSR, Památky a příroda, roč. 12, č. 8, s. 481–484.
- VALÍČKOVÁ, I. 2005: Vývoj soustavy Natura 2000 v ČR, RegioM. Sborník Regionálního muzea v Mikulově, roč. 2005, s. 22–31.

Jiří Matuška

Historic Milestones of the Pálava Protected Landscape Area from 1976 to 2016

The year 2016 is the 40th anniversary of the Pálava Protected Landscape Area, which is the only large-scale protected area of nature and landscape conservation in Břeclav district. The article evaluates the individual stages of the existence of the Pálava Protected Landscape Area and work on nature protection in eleven time periods from both regional and supraregional point of view. It provides basic information on the development of nature conservation in both national and international contexts. It details the activities in 2016 commemorating this anniversary, and for the first time it also provides an overview of all the staff of the Pálava Protected Landscape Area Administration since its establishment. The paper is complemented by several historical pictures and an overview of the basic literature.